

Očuvanje kulturnoga identiteta kroz dječju književnost

Mazi-Leskovar, Darja. 2011. *Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika* [Proza za mladež na ovoj i na onoj strani Atlantika]. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta. 283 str. ISBN: 978-961-6656-70-2

Znanstvena monografija Darje Mazi-Leskovar *Mladinska proza na tej in oni strani Atlantika* posvećena je preplitanju američke i slovenske kulture, do kojega neminovno dolazi prevođenjem književnih djela. Posebnu vrijednost ove monografije čini istraživanje dinamičnih i interaktivnih veza između američke i slovenske kulture u kategoriji dječje književnosti i književnosti za mladež. Središnji problem svojega istraživanja autorica dodatno proširuje služeći se imagologijom kao novom istraživačkom granom komparativne književnosti koja se bavi rekonstrukcijom slike stranih zemalja i naroda ('heteropredodžaba'), ali i vlastite zemlje i naroda ('autopredodžaba'), i to pomoću slike koju je imao pisac određenoga književnoga teksta.

Naslov spomenute monografije vrlo je spretno odabran, jasan i informativan te upućuje na razjašnjenje konačnoga cilja, a to je otkrivanje višestruke upisanosti kulture u tkivo tekstova koje autorica razmatra. Autoričini ciljevi dodatno su pojašnjeni u predgovoru u kojemu ona, oslanjajući se na Grahama Greena i Elizabeth S. Lukas, daje uvod u svoj imagološki istraživački interes. Nakon predgovora slijedi uvod koji donosi skraćeni prikaz sadržaja monografije. Ostatak rada sistematično je strukturiran u tri velika, logički povezana poglavlja, a svako poglavlje sastoji se od nekoliko potpoglavlja. U dodatku nalazi se dijakronijski pregled važnijih prijevoda američke dječje književnosti na slovenski jezik.

U prvome poglavlju knjige, naslovljenom „Dječja književnost“, autorica jasnim akademskim stilom iznosi teorijsku podlogu rada te razlaže problematiku istraživanja. Cilj je istraživanja dvojak pa se tako najprije odgovara na pitanja kako su prijevodi američke dječje književnosti pripremili teren za susret između slovenske i američke kulture, a potom se otkriva kako je objavljivanje tekstova slovenske dječje književnosti u časopisu *Mladinski list (Juvenile)*, koji izlazi u Sjedinjenim Američkim Državama, očuvalo slovenski nacionalni identitet te stimuliralo interes za Sloveniju i njezin jezik.

U drugome dijelu knjige, naslovljenom „Američki izvornik i slovenski prijevod“, autorica pristupa razjašnjavanju prvoga pitanja te se orijentira na prijevode knjiga američke dječje književnosti na slovenski jezik, objavljenih u periodu između 1853. i 2000. S obzirom da je vremenski period velik, radi bolje sistematičnosti, autorica govori o četiri velika razdoblja. Prvo razdoblje obuhvaća prijevode od 1853. do 1918., pri čemu se naglašava da „od sredine 19. stoljeća slovensko kulturno pamćenje oblikuju i prijevodi literarnih djela iz američke književnosti [te da su Slovenci već tada] uspostavili interkulturni doticaj sa SAD-om“ (28). Kao najvažniji prevedeni tekst toga vremena ističe se roman američke spisateljice Harriet Beecher Stowe, *Uncle Tom's Cabin* (1852.). Već je sljedeće godine taj

roman dobio čak dva slovenska prijevoda pa autorica zaključuje „da su Slovenci išli u korak sa svjetskim književnim događanjima“ (71). Drugo prijevodno razdoblje traje od 1918. do 1945. u vezi s kojim autorica posebno ističe pojedine ponovne prijevode uspoređujući ih s već postojećima. Također se osvrće i na po prvi put prevedena djela, ističući među njima prijevode djela M. Twaina, J. Habbertona, E. T. Setona i J. Londona. Od 1945. do 1990. traje treće prijevodno razdoblje, u kojemu se po prvi put javljaju prijevodi slikovnica. O slikovnicama autorica ističe da su prevedene „sa sluhom za dječje čitatelje“ (116). U ovome se razdoblju po prvi put spominju i prijevodi fantastične proze koji su „koherentni s izvornikom“ (127). Četvrto prijevodno razdoblje autorica ograničava 2000. godinom te upozorava da ono uključuje pretiske i ponovne prijevode pojedinih djela. Među njima ističe prozna djela Jacka Londona, usmjeravajući na njih i svoju analizu.

S obzirom na to da su Slovenci uvijek bili otvoreni prema prijevodima te su pratili korak s američkom dječjom književnošću, to je, prema mišljenju autorice, omogućilo povezivanje dviju kultura na prostoru Slovenije i dovelo do bogaćenja slovenskoga književnoga fonda, budući da „američka književnost pripada najmoćnijem književnom sustavu“ (253). U prevedenim tekstovima, autorica proučava strategije prevodenja i uparuje ih s novijim oblicima iščitavanja kulture, kao što su oblikovanje identiteta i kulturna različitost SAD-a. Rekonstrukcija slike Sjedinjenih Država pomoću vizije kakvu je imao pisac određenoga književnoga djela samo je uvod u drugi dio problema kojemu autorica pristupa u nastavku.

„Pogled s drugoga brijega: objave slovenske proze u časopisima za slovensku mladež u Americi“ naslov je trećega dijela knjige, u kojemu se autorica usredotočuje na analizu tekstova objavljenih u periodu od 1922. do 1975., i to u časopisima za slovensku dijasporu u Americi. Važno je istaknuti da je riječ o tekstovima autora koji nisu živjeli u Americi, a periodiku, koju je autorica proučavala, čini već spomenuti časopis *Juvenile (Mladinski list)* koji je od 1944. godine preimenovan u *The Voice of Youth (Glas mladih)*. Autorica donosi pregled objava tekstova u časopisu, zajedno s imenima autora, pri čemu utvrđuje da je Ivan Cankar s dvadeset i jednim tekstom autor s najvećim brojem objavljenih djela, od kojih su neka objavljena više puta. Ipak, najčešće je objavljivana „Pripovedka o beli kači“ Josipa Jurčiča.

Autorica u ovome poglavlju nastavlja s imagološkim pristupom, a ovaj put proučava Slovence i slovensku naciju. Budući da spomenuti prijevodi predstavljaju različite predodžbe o Sloveniji i Slovencima, ti su tekstovi po mišljenju Darje Mazi Leskovar vrlo značajni za američke Slovence jer su „brojnim čitateljima probudili uspomene na boravak u matičnoj zemlji ili na djetinjstvo, čiji sastavni dio čine slovenski jezik, slovenska kultura i književnost“ (193).

U zaključku navodi se da je značaj prijevoda za izvornu književnost i kulturu, kao i za njezinu sliku u kulturi primateljici, bio neizmjeran. Prevoditelji su rabili „strategiju odomaćivanja onda kada je čitateljima bilo potrebno pojednostaviti i približiti prijevod, na način da su elementi strane kulture prilagođeni domaćoj kulturnoj stvarnosti ili u potpunosti ispušteni; a strategiju otuđivanja onda kada ništa nije trebalo prilagođavati već se smatralo

da bi čitatelji mogli u potpunosti shvatiti i osvijestiti različitost strane kulture“ (252-253). Nadalje, autorica donosi ocjenu četiriju ocrtanih razdoblja. U prvome razdoblju (1853.-1918.) „svi su prijevodi posredni, što znači da su prevedeni preko njemačkih prijevoda jer je engleski jezik tada na prostoru Slovenije bio slabije poznat“ (254). U drugome razdoblju (1918.-1945.), a osobito između dva svjetska rata, djela se prevode vjerno izvorniku te se nisu mogla čitati u isforsiranom, izmanipuliranom, re-inskribiranom ili nametnutom ključu. Isto se ne može reći za razdoblje neposredno nakon Drugoga svjetskoga rata kada je moguće primijetiti odmak od izvornika u tom smislu da se prijevod mogao čitati u ideološki nametnutom ključu, a ne u onome u kojemu je određena priča izvorno napisana. Naime, pojedina izvorna djela nisu u skladu s prikazom svijeta i čovjeka kakav je propagirala tadašnja vladajuća politička elita pa često dolazi do cenzure prijevoda. Posljedice te cenzure autorica uočava i u djelima koja su objavljena 70-ih godina prošloga stoljeća kada su iz tekstova izbacivani svi elementi koji se povezuju s kršćanskim pogledom na svijet. Iako prijevodi u četvrtom razdoblju, nakon 1990. godine, većinom poštuju duh izvornika, pojedini ideološki pristrani prijevodi i dalje šalju pogrešnu sliku o izvorniku. Ono što je ovakvo prevođenje ostavilo u nasljeđe jest pogrešna književna predodžba o određenoj zemlji ili narodu, koja se ne može zanemariti unatoč tome što se zna da je takav prijevod neadekvatan.

Istražujući književne predodžbe o stranim zemljama, a i o svojoj vlastitoj, autorica je pristupila rješavanju drugoga aspekta istraživanja. Željela je otkriti kakvu je sliku o Sloveniji i Slovencima čitateljima u dijaspori omogućilo objavljivanje radova autora koji nisu živjeli u inozemstvu. Iako je objavljivanje radova autora u pedesetogodišnjem razdoblju, koje je autorica prikazala, osciliralo odnosno u dvadesetim i tridesetim godinama prošloga stoljeća bilo relativno redovito, a kasnije nešto rjeđe, oblikovala se prilično složena slika Slovenije i Slovenaca. U njoj se Slovence prikazuje kao ljude koji istovremeno poznaju i sreću i tugu, koji nisu uvijek optimistični, već poznaju i brige, a katkad i bolesti. Prikaz Slovenije kao zemlje također nije ujednačen jer je u prevedenim djelima najviše zastupljena Primorska regija, pri čemu se more obično prikazuje kao izlaz u novi svijet. Ovakva književna predodžba o Sloveniji i Slovencima pozitivno je utjecala na učestalost čitanja prevedenih tekstova te je prouzročila dodatno zanimanje za slovensku kulturu i književnost.

Koristeći interdisciplinarni pristup Darja Mazi-Leskovar dala je relevantan doprinos rasvjetljavanju interkulturalnosti na području dječje književnosti. Njezina monografija predstavlja originalno djelo u kojemu autorica uspijeva konceptualizirati svoje shvaćanje interkulturalnosti, postaviti relevantne probleme i ponuditi prikladan model njihova rješavanja. Jasnim definiranjem ključnih pojmova, terminološkom dosljednošću te sustavnom i jasnom analizom odabranih prozaičkih tekstova, ova je knjiga važan doprinos propitivanju teza o očuvanju kulturnoga identiteta.

Kristina Giacometti